

Mål C-198/20

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

11 maj 2020

Domstol som begär förhandsavgörande:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie
(Distriktsdomstolen Warszawa-Wola, Warszawa, Polen)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

11 maj 2020

Kärande:

MN

DN

JN

ZN

Svarande:

X Bank S.A.

Saken i det nationella målet

I första hand yrkas betalning av 46 412,79 polska zloty (PLN), jämte ränta och rättegångskostnader, på grund av ogiltigförklaring av avtalet; i andra hand yrkas betalning av 46 614,14 PLN, på grund av att oskäligen avtalsvillkor inte är bindande för konsumenterna.

Syftet med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Tolkning av skälen 11, 18 och 22 samt artikel 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal såvitt avser fastställandet av personkretsen för direktivets konsumentskydd.

Den rättsliga grunden för tolkningsfrågorna är artikel 19.3 b i fördraget om Europeiska unionen och artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Tolkningsfrågor

1. Den första frågan: Ska artikel 2 b i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) (nedan kallat direktiv 93/13) jämte artiklarna 3.1, 3.2 och 4 samt följande skäl i direktivet:

- konsumenterna måste åtnjuta samma skydd vid både muntliga och skriftliga avtal, och i det sistnämnda fallet oavsett om villkoren finns i ett eller flera dokument.

- bedömningen av om villkor är oskäliga eller inte enligt dessa allmänna kriterier, särskilt i näringsverksamhet av offentlig karaktär som tillhandahåller kollektiva tjänster baserade på solidaritet mellan konsumenterna, måste kompletteras med en metod för att göra en samlad bedömning av de olika berörda intressena; detta grundar kravet på god sed. vid bedömningen av begreppet god sed skall särskild hänsyn tas till parternas inbördes styrkeförhållande i förhandlingshänseende, huruvida konsumenten har uppmuntrats att acceptera villkoren och om varorna eller tjänsterna sålts eller levererats på kundens särskilda beställning. näringsidkaren kan uppfylla kravet på god sed genom att handla lojalt och rättvist mot den andre parten, vars legitima intressen han måste beakta.

- avtalen skall formuleras på ett klart och begripligt språk och konsumenten skall ha en reell möjlighet att granska alla villkoren. I tveksamma fall skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla;

mot bakgrund av punkterna 16 och 21 i EU-domstolens dom av den 3 september 2015, *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA* (C-110/14, EU:C:2015:538), och punkterna 20 och 26–33 i generaladvokaten Pedra Cruz Villalóns förslag till avgörande, föredraget den 23 april 2015 (EU:C:2015:271),

tolkas så, att det konsumentskydd som föreskrivs i direktiv 93/13 tillkommer samtliga konsumenter?

Eller tillkommer detta konsumentskydd, såsom antyds i punkt 74 i EU-domstolens dom av den 30 april 2014, *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt* (EU:C:2014:282), endast en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument? Kan den nationella domstolen med andra ord fastställa att villkoren i ett avtal som har ingåtts av vilken konsument som helst är oskäliga, eller kan villkoren i ett avtal som ingåtts av en konsument fastställas vara oskäliga endast när konsumenten kan anses vara en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument?

2. Den andra frågan: Om svaret på den första frågan är att konsumentskyddet på grundval av direktiv 93/13 inte omfattar alla konsumenter utan enbart en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument, kan då även en konsument som inte före avtalets ingående har läst igenom ett trettioårigt avtal om hypotekslån på 150 000 PLN indexerat mot utländsk valuta anses vara en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument? Kan en sådan konsument ges skydd enligt direktiv 93/13?

3. Den tredje frågan: För det fall den första frågan besvaras så, att konsumentskyddet enligt direktiv 93/13 inte omfattar alla konsumenter utan enbart en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument, kan då en konsument som visserligen har läst utkastet till det trettioåriga avtalet om hypotekslån på 150 000 PLN indexerat mot utländsk valuta, men som inte till fullo har förstått avtalet, och trots detta inte försökt att förstå innebörden av avtalet innan det ingicks, och i synnerhet inte begärt att den andra avtalsparten (det vill säga banken) ska förklara innebörden av avtalet och vissa specifika villkor i avtalet, anses vara en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument? Kan en sådan konsument ges skydd enligt direktiv 93/13?

Anförda unionsbestämmelser

Direktiv 93/13: skälen 11, 18 och 22; artiklarna 2, 3 och 4.1

Anförda nationella bestämmelser

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (civillagen av den 23 april 1964) (Dz. U. 2007, pos. 459, i ändrad lydelse, nedan kallad civillagen)

Artikel 385¹

1 § Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäligen avtalsvillkor). Detta gäller inte för avtalsvillkor som avser parternas huvudsakliga prestationer, särskilt med avseende på pris eller vederlag, om de är tydligt formulerade.

2 § Om ett avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten enligt 1 § förblir avtalet i övrigt bindande för parterna.

3 § Avtalsvillkor som inte varit föremål för individuell förhandling anses vara ett avtalsvillkor vars innehåll konsumenten inte haft något verkligt inflytande över. Detta gäller i synnerhet för avtalsvillkor som har hämtats från ett standardavtal som den andra avtalsparten har föreslagit för konsumenten.

4 § Bevisbördan för att ett villkor har avtalats individuellt ligger hos den som åberopar denna omständighet.

Artikel 385²

Bedömningen av om ett avtalsvillkor är förenligt med god sed ska ske utifrån tidpunkten för ingåendet av avtalet med beaktande av dess innehåll, omständigheterna vid avtalets ingående och med hänsyn tagen till avtal som har samband med det avtal som innehåller det villkor som är föremål för bedömning.

Artikel 22¹

Med konsument avses samtliga fysiska personer som vid ingående och genomförande av ett konsumentavtal med en näringsidkare handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke.

Artikel 65

1 § Viljeyttringen ska tolkas i enlighet med principerna om grundläggande samhällsnormer och sedvanor och med beaktande av det sammanhang i vilket viljeyttringen kommit till uttryck.

2 § Avtalsparternas gemensamma vilja och det eftersträvade syftet ska sökas i avtalen snarare än i avtalsklausulernas bokstavligen lydelse.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet

- 1 Kärandena är konsumenter och de ingick ett bolåneavtal till ett belopp av 150 000 PLN, uttryckt (indexerat) i schweiziska francs (CHF), för en period på 360 månader med den rättsliga föregångaren till Banken, som är svarande i målet. Avtalet undertecknades den 21 juli 2008. Lånebeloppet som uttrycktes i CHF skulle fastställas enligt köpkursen för utländsk valuta i den valutakurslista som gällde för banken vid tidpunkten för utbetalningen av lånet. Räntan för lånet fastställdes enligt en rörlig procentsats LIBOR 3M och en fast marginal på 2,32 procentenheter. Amorteringarna på lånet uttrycktes i CHF och lånet återbetalades i PLN enligt säljkursen för utländsk valuta i den valutakurslista som gällde för banken på dagen för återbetalningen.
- 2 När avtalet ingicks studerade MN pedagogik, DN studerade ekonomi, medan JN var kommunanställd och hade avslutat sina högskolestudier i jordbruksteknik. Vid den tidpunkt då avtalet ingicks var ZN chaufför med grundskoleutbildning.
- 3 De kreditformaliteter som föregick undertecknandet av kreditavtalet ombesörjdes per telefon och fax eller per post av MN – och inte av DN som hade en ekonomisk utbildning – med hjälp av en kreditrådgivare som kärandena aldrig hade träffat. Samtliga handlingar ingavs inte till banken, utan sändes till rådgivaren. Eftersom MN och DN inte bedömdes vara tillräckligt kreditvärdiga föreslog rådgivaren att

MN:s föräldrar, det vill säga JN och ZN, skulle ingå avtalet. Rådgivaren angav endast en bank (svarandens rättsliga föregångare) som kunde bevilja dem ett lån på 150 000 PLN och endast indexerat mot en utländsk valuta. Kärandena avsåg att få lånet på så fördelaktiga lånevillkor som möjligt. Kärandena själva hade ingen kontakt med bankens anställda.

- 4 Avtalet undertecknades av MN, som handlade i eget namn och genom en fullmakt upprättad inför notarius publicus, i DN:s, JN:s och ZN:s namn. MN läste inte igenom handlingarna i banken innan de undertecknades. På uppmaning av den bankanställda kontrollerade han låntagarnas personuppgifter i avtalet och uppgifterna om den fastighet som lånet avsåg innan avtalet skrevs under. Han anförde att han inte hade fått utkastet till avtal tidigare och att ingen hade underrättat honom om denna möjlighet. Med hänsyn till handlingarnas omfattning fanns det enligt MN ingen tid för att läsa samtliga handlingar. Efter det att avtalet hade undertecknats försökte MN och DM att läsa avtalet, men tyvärr förstod de inte det, medan JN och ZN inte tog befattning med avtalet efter att de hade undertecknat fullmakten.
- 5 MN intresserade sig inte för kreditavtals valutaväxlingsmekanismer och kände inte till vad som låg till grund för valutakursförändringar. Han valde ett sådant avtal, eftersom det vid den tidpunkten rörde sig om en populär kreditform som hade ett gott rykte hos låntagarna. Han intresserade sig inte för valutakursförändringar förrän avbetalningsbeloppet ökat väsentligt. Kärandena ingick ett tilläggsavtal till låneavtalet med svarandebankens föregångare, till följd av vilket de från och med december 2012 återbetalade krediten i schweiziska francs.
- 6 Den 20 september 2018 vände sig MN och DN till svarandebanken med ett betalningskrav och krav på korrekt fullgörande av avtalet samt anförde klagomål. Den 26 september 2018 ingav de en kvittningsförklaring.
- 7 Kärandena har inom ramen för sin talan yrkat att avtalet ska förklaras ogiltigt på grund av att villkoren i kreditavtalet är oskäliga.
- 8 Svaranden har yrkat att talan ska ogillas i sin helhet och att kärandena ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna.

Parternas huvudargument i det nationella målet

- 9 Kärandena har yrkat att avtalet ska ogiltigförklaras på grund av att det är omöjligt att ändra kreditordningsregelverket genom avtalsfriheten. Enligt kärandena möjliggör villkoren i avtalet om hypotekslån för banken att fritt fastställa växelkursen för valutan (CHF) och därmed även kärandenas skulder. Dessutom fastställer banken ensidigt det utestående lånebeloppet som angetts i utländsk valuta, som utgör grunden för beräkningen av ränta och fastställande av avbetalningsbeloppen. De har vidare gjort gällande att det inte är tillåtet att

indexera banklån och att indexeringsmekanismen i avtalet står i strid med avtalsrättsliga indexeringsregler.

- 10 Kärandena har vidare åberopat att lånebeloppet inte har fastställts samt åsidosättande av principen om att belopp i utländsk valuta får återbetalas i polsk valuta för det fall lånet skulle anses vara ett valutalån (i utländsk valuta). De har även åberopat otillbörlig praxis från bankens sida som vilselett dem.
- 11 Kärandena har hävdats att avtalet inte går att fullgöra på grund av att omräkningsklausulerna är oskäligen. Denna oskälighet beror på oklarheter i avtalsmallen, samt bankens underlåtenhet att överlämna fullständig information om indexeringsklausulen på ett klart och begripligt sätt.
- 12 Att indexeringsklausulen är oskäligen framgår för övrigt av att konsumenten inte har någon rätt att frånträda avtalet i samband med införandet av en avtalsmekanism som ökar betalningsbeloppets storlek.
- 13 Slutligen anser de att indexeringsklausulen är oskäligen även av den anledningen att valutakurserna för schweiziska francs inte har fastställts objektivt för avtalets fullgörande. För det fall indexeringsklausulerna anses vara oskäligen, är det förbjudet att behålla indexeringen i det att detta utgör ett otillåtet fall av "reduktion som upprätthåller effektiviteten".

Kortfattad redogörelse för skälen till begäran om förhandsavgörande

- 14 Den hänskjutande domstolen ansluter sig inte till argumenten att ett kreditavtal som är indexerat på allmänna villkor är ogiltigt på andra grunder än att avtalsvillkor är oskäligen. Vid prövningen av avtalsvilkors oskälighet hämtade den hänskjutande domstolen vägledning i ovannämnda avgöranden från EU-domstolen. Om avtalsvilkoren konstateras vara oskäligen utesluter inte den hänskjutande domstolen att avtalet kan förklaras ogiltigt på grund av att det är omöjligt att fullgöra det.
- 15 Den hänskjutande domstolen har först och främst understrukit att konsumentskyddet ökat till följd av att direktiv 93/13 antagits och införlivats i medlemsstaterna, och har angett artiklarna 385¹ och 385² i civillagen som ett exempel på detta i polsk rätt.
- 16 Den hänskjutande domstolen har även hänvisat till omfattande rättspraxis från EU-domstolen i fråga om lån, inklusive lån som indexerats, denominerats eller uttryckts i utländsk valuta, varvid den hänskjutande domstolen bland annat har hänvisat till följande domar: av den 14 juni 2012, C-618/10, Banco Español de Crédito SA/Joaquín Calderón Camino, EU:C:2012:349, av den 15 mars 2012, C-453/10, Jana Pereničova och Vladislav Perenič/SOS financ spol. s r.o., EU:C:2012:144, av den 14 mars 2013, C-415/11, Mohammed Aziz/Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona och Manresa (Catalunyacaixa), EU:C:2013:164, av den 26 februari 2015, C-143/13, Bogdan Matei, Ioana Ofelia

Matei/S.C. Volksbank România SA, EU:C:2015:127, av den 30 april 2014, C-26/13, Árpád Kásler/OTP Jelzálogbank Zrt, EU:C:2014:282, av den 21 januari 2015, C-482/13, Unicaja Banco, SA/Hidalgo Rueda m.fl. och Caixabank SA/Manuel María Rueda Ledesma m.fl., EU:C:2015:21, av den 3 december 2015, C-312/14, Banif Plus Bank Zrt./Márton Lantos och Mártonné Lantos, EU:C:2015:794, av den 21 december 2016 i de förenade målen C-154/15, C-307/15 och C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo/Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez/Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15), Banco Popular Español, SA/Emil Irlés López, Teresa Torres Andreu (C-308/15), EU:C:2016:980, av den 20 september 2017, C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc m.fl./Banca Românească SA, EU:C:2017:703, av den 31 maj 2018, C-483/16 Zsolt Sziber/ERSTE Bank Hungary Zrt, EU:C:2018:367, av den 20 september 2018, C-51/17, OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt./Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750, av den 20 september 2018, C-51/17, OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt./Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750, av den 14 mars 2019, C-118/17 Zsuzsanna Dunai/ERSTE Bank Hungary Zrt., EU:C:2019:207, av den 26 mars 2019, C-70/17 och C-179/17 Abanca Corporación Bancaria SA/Albert García Salamanca Santos (C-70/17) och Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza, V. Y. Rodríguez Ramírez (C-179/17), EU:C:2019:250, och dom av den 3 oktober 2019, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak/Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, EU:C:2019:819, som meddelats på grundval av en polsk begäran om förhandsavgörande.

- 17 Såvitt avser EU-domstolens praxis har den hänskjutande domstolen fäst särskild uppmärksamhet vid domen av den 30 april 2014, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, EU:C:2014:282, och hänvisat till följande punkt i domskälen:

Punkt 74: ... [det] ankommer ... på den hänskjutande domstolen att avgöra huruvida, med beaktande av samtliga relevanta faktiska omständigheter, däribland den reklam och de upplysningar som långgivaren tillhandahållit i samband med förhandlingarna av ett låneavtal, **en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten konsument** inte endast skulle kunna känna till att det på finansmarknaderna är vedertaget att det finns en skillnad mellan säljkursen och köpkursen för en utländsk valuta, utan även ska kunna bedöma de ekonomiska konsekvenserna för vederbörande, som potentiellt sett kan bli omfattande, av tillämpningen av säljkursen för beräkningen av de återbetalningar som vederbörande slutligen måste erlägga, och därmed den totala kostnaden för lånet.

- 18 Den hänskjutande domstolen har även hänvisat till EU-domstolens dom av den 3 september 2015, Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14 :EU:C:2015:538, särskilt till följande punkter i domskälen:

Punkt 16: Enligt dessa definitioner är en konsument en fysisk person som genom sådana avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför

hans eller hennes närings- eller yrkesverksamhet. En näringsidkare är för övrigt en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av [direktiv 93/13] handlar för ändamål som har samband med vederbörandes närings- eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.

Punkt 21: Begreppet konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13 har – såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 28–33 i sitt förslag till avgörande – en objektiv karaktär och är oberoende av vilka konkreta kunskaper som ifrågavarande person kan ha eller de upplysningar som denna person faktiskt förfogar över.

- 19 Den hänskjutande domstolen har dessutom hänvisat till generaladvokaten Pedra Cruz Villalóns förslag till avgörande av den 23 april 2015 i mål C-110/14 *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA*, EU:C:2015:271, bland annat till följande punkter i förslaget:

Punkt 20: Av denna bestämmelse framgår, vad beträffar såväl definitionen av begreppet konsument som definitionen av begreppet näringsidkare, att det har betydelse inom vilket område personen handlar. Enligt artikel 2 b i direktivet avses med konsument ”en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke”. Enligt artikel 2 c avses med näringsidkare ”en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet ...”.

Punkt 26: Direktivets ordalydelse och den rättspraxis i vilken såväl detta instrument som direktiv 85/577 tolkas, förefaller således tala för en tolkning av begreppet konsument som både är objektiv och funktionell. Det rör sig således inte, med avseende på en viss bestämd person, om en naturgiven och oföränderlig kategori, utan om en egenskap som är beroende av den ställning som denne har i samband med en viss rättshandling eller transaktion, bland alla de som kan förekomma i personens dagliga liv. Såsom generaladvokaten Mischo betonade i målet *Di Pinto* då han behandlade begreppet konsument i artikel 2 i direktiv 85/577, ”definieras [de personer som avses i denna bestämmelse] inte abstrakt, utan utifrån vad de konkret gör”, vilket innebär att en och samma person i en viss situation kan anses vara konsument och i en annan situation kan anses vara näringsidkare.

Punkt 27: Denna syn på begreppet konsument som aktör i en viss rättshandling, vilken samtidigt innehåller objektiva och funktionella inslag, alltefter omständigheterna, bekräftas även i anslutning till Brysselkonventionen, där begreppet konsument också har tolkats av domstolen, även om analogin, vilket jag ska återkomma till, måste nyanseras då direktivet tolkas och hänsyn måste tas till att konventionen och direktivet har olika syften. I domen i målet *Benincasa*, slog domstolen fast att i syfte att fastställa om en person ska anses vara konsument ”finns det skäl att se till den personens ställning i ett visst avtal med beaktande av dettas art och syfte och inte till samma persons subjektiva situation. ... [E]n och

samma person [kan] anses vara konsument inom ramen för vissa transaktioner och näringsidkare inom ramen för andra transaktioner.”

Punkt 28: Det rör sig således om ett objektivt och funktionellt begrepp, vars existens är beroende av ett enda kriterium: huruvida den enskilda rättshandlingen har företagits utanför personens näring eller yrkesverksamhet. Såsom den rumänska regeringen har påpekat, föreskrivs det i direktivet inget ytterligare kriterium för att fastställa om personen ska anses vara konsument. Det rör sig dessutom om ett begrepp som är situationsbetingat och som således definieras i förhållande till en konkret rättshandling. Följaktligen kan en person inte på grund av sina allmänna kunskaper eller sitt yrke berövas möjligheten att anses vara konsument i förhållande till ett avtal som ingås utanför hans eller hennes näring eller yrkesverksamhet, utan det är enbart personens ställning i förhållande till en viss bestämd rättshandling som ska beaktas.

Punkt 29: Denna slutsats påverkas inte av Volksbanks argument avseende andemeningen i direktivet, som i synnerhet hänför sig till olika skäl i inledningen till direktivet. Görs en systematisk tolkning av direktivet kan det visserligen konstateras att begreppen sårbarhet och underläge i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå utgör själva syftet med direktivet, eftersom det utgår från en verklighet där konsumenten godtar villkor som näringsidkaren har utformat i förväg utan att kunna påverka villkorens innehåll. Dessa idéer om sårbarhet och underläge som generellt ligger till grund för hela unionens konsumentskyddslagstiftning har inte förts in som nödvändiga villkor i definitionen av begreppet konsument i gällande rätt. Varken enligt definitionen av begreppet konsument eller enligt någon annan bestämmelse i direktivet krävs det i ett enskilt fall att personen ska sakna kunskaper eller information eller faktiskt befinna sig i underläge för att kunna anses vara konsument.

Punkt 30: Om det i varje enskilt fall skulle kunna ifrågasättas om en person kan anses vara konsument på grundval av hans eller hennes erfarenhet, utbildning, yrke eller till och med intelligens, skulle det strida mot direktivets ändamålsenliga verkan. I synnerhet advokater (eller jurister eller andra yrkesutövare) skulle då berövas skydd inom olika delar av sin privata verksamhet. Såsom den rumänska regeringen har påpekat har personen i fråga samma förhandlingsposition gentemot näringsidkaren som vilken annan fysisk person som helst, även om hans eller hennes kunskapsnivå är likvärdig med långivarens.

Punkt 31: Domstolen slog visserligen i domen i målet Šiba fast att ”[a]dvokater har ... omfattande kunskaper på området, vilket klienter inte nödvändigtvis har”. Dessa överväganden rörde emellertid en situation där advokaten i fråga ”i sin närings- eller yrkesverksamhet tillhandahåller en fysisk person som handlar för privata ändamål juridiska tjänster mot ersättning” och således är en näringsidkare i den mening som avses i artikel 2 c i direktivet.

Punkt 32: En tolkning som den som Volksbank har förespråkade skulle vidare få till följd att ingen person som vid tidpunkten då avtalet ingicks fick juridisk eller annan professionell hjälp kan anses vara konsument.

Punkt 33: Vidare har domstolen inom andra områden än det som direktivet avser slagit fast att den ifrågavarande personens kunskaper eller konkreta situation saknar betydelse, när det objektiva villkoret att verksamheten ska bedrivas utanför personens näring eller yrke inte är uppfyllt. Så var fallet beträffande direktiv 85/577, med avseende på vilket domen i målet Di Pinto visar att när personen handlar i samband med sin näring eller yrkesverksamhet, påverkar det inte hans eller hennes ställning som näringsidkare att personen i själva verket saknar kunskaper.

- 20 Med beaktande av domen i målet Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai, särskilt punkt 74 däri, vill den hänskjutande domstolen - mot bakgrund av omständigheterna i målet, där endast en av konsumenterna (MN) hade undertecknat kreditavtalet utan att ha läst det - få klarhet i om en sådan konsument (sådana konsumenter) kan ges skydd enligt direktiv 93/13.
- 21 Eftersom en del av konsumenterna överhuvudtaget inte ingår sådana avtal eller ingår dem mycket sällan, kan det förefalla som att konsumenten, när han eller hon ingår ett sådant avtal, bör uppvisa ett intresse för avtalsvillkoren som är högre än genomsnittet och tillvarata sina intressen på ett sätt som ligger över genomsnittet. Enligt den hänskjutande domstolen kan varken en konsument, som inte läst ett sådant avtal som det som är föremål för bedömning i det aktuella målet före undertecknandet, eller en konsument som läst ett sådant avtal men inte förstått det och trots detta inte bemödat sig för att förstå det, inte betraktas som en normalt informerad samt skäligen uppmärksam och medveten konsument. Med beaktande av vad som anförts ovan vill den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida konsumentskydd kan ges till sådana konsumenter som de i det nationella målet, och om det kan fastställas att villkoren i ett avtal som ingåtts av en sådan konsument är oskäliga.
- 22 Den hänskjutande domstolen har för det första beaktat att det varken i artikel 2 b i direktiv 93/13 eller i artikel 22¹ i civillagen bokstavligen uppställs något krav på konsumenten i definitionen av en konsument, utan att det endast anges att det rör sig om en fysisk person som ingår ett avtal som inte har samband med näringsverksamhet. Motsvarande anfördes i punkt 21 i domstolens dom av den 3 september 2015, Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14, EU:C:2015:538, där det angavs att begreppet konsument har en objektiv karaktär och är oberoende av vilka konkreta kunskaper som ifrågavarande person kan ha eller de upplysningar som denna person faktiskt förfogar över. Uppmärksamhet bör även ägnas de synpunkter som framförts av generaladvokaten Pedro Cruz Villalón i punkt 74 i hans förslag till avgörande i mål C-110/14, Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, EU:C:2015:271. För det andra framgår det såväl av nationell rättspraxis som av EU-domstolens rättspraxis att det emellertid inte är vilken konsument som helst som ska beaktas, utan en

genomsnittskonsument som är normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten. Detta anges uttryckligen i punkt 74 i domen i målet C-26/13, EU:C:2014:282.

- 23 Det ska noteras att det i Europaparlamentets och rådets senare direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004, i skäl 18, uttryckligen anges att utgångspunkten är en genomsnittskonsument som är normalt informerad samt skäligen uppmärksam och upplyst, med beaktande av sociala, kulturella och språkliga faktorer (med beaktande av egenskaper som gör dem särskilt sårbara för otillbörliga affärsmetoder).
- 24 Det ska härvid tilläggas att enligt artikel 4.1 i direktiv 93/13 (i den engelska och den tyska språkversionen) ska, vid prövningen av huruvida avtalsvillkoren är oskäliga, hänsyn tas till vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och till samtliga omständigheter i samband med att avtalet ingicks. På samma sätt föreskrivs såväl i artikel 65.1 i civillagen samt i artikel 385² i civillagen att omständigheterna kring avtalets ingående ska beaktas.
- 25 Därför kan man enligt den hänskjutande domstolen inte underlåta att beakta sådana omständigheter som karaktären hos avtalets huvudföremål, värdet och varaktigheten av avtalet om hypotekslån (150 000 PLN, 30 år) och att lånebeloppet är indexerat mot en utländsk valuta. Av betydelse är även omständigheterna kring ingåendet av detta avtal, det vill säga att konsumenterna undertecknade avtalet utan att läsa att det, och att de trots att de inte förstod avtalet inte vidtog några åtgärder för att förstå detsamma.
- 26 Under dessa omständigheter undrar den hänskjutande domstolen om konsumentskyddet kan ges till alla konsumenter eller endast till en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument. Med andra ord: kan den hänskjutande domstolen anse att villkoren i ett avtal som ingåtts av en konsument som inte kan betecknas som en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument är oskäliga?
- 27 Å ena sidan förefaller det rimligt att skydda alla konsumenter, även en konsument som inte betar sig helt rationellt (inte läser avtalet före undertecknandet eller inte förstår avtalet men samtidigt inte vidtar några åtgärder för att förstå det), mot eventuella oskäliga villkor i avtalet. Att även ge en sådan konsument skydd skulle nämligen ge näringsidkarna incitament att underlåta att använda oskäliga villkor i avtalen. Detta talar för att varje konsument utan undantag ska ges ett konsumentskydd.
- 28 Å andra sidan kan tillerkännandet av konsumentskydd för en konsument som inte läst avtalet före dess undertecknande, eller inte förstod det avtal som ingåtts, men

som trots detta har ingått avtalet utan att vidta några åtgärder för att förstå avtalet (särskilt ett sådant avtal som det som är i fråga i förevarande mål), leda till en situation där konsumenten efter flera år kommer att kunna göra gällande att avtalsvillkoren är oskäligen när avtalet inte ger förväntade fördelar. Konsumenten skulle då kunna komma undan den risk (i detta fall förändringar i växelkursen) som han eller hon frivilligt tog genom att ingå avtalet. Detta skulle strida mot rättssäkerhetsprincipen, principen om avtals stabilitet, och principen *pacta sunt servanda*. Direktiv 93/13 har inte heller antagits för att tillämpas på komplexa ekonomiska åtaganden som sträcker sig över flera år, vilket enligt den hänskjutande domstolen även ska beaktas vid besvarandet av tolkningsfrågorna.

- 29 Den hänskjutande domstolen har undersökt EU-domstolens praxis, men har inte funnit något uttryckligt svar på de frågor som ställts i denna begäran om förhandsavgörande. Den hänskjutande domstolen har inte ens funnit tillräckliga uppgifter för att själv kunna lösa de problem som frågorna avser. Den har därför beslutat att hänskjuta tolkningsfrågor till EU-domstolen för förhandsavgörande.
- 30 Den hänskjutande domstolen har inom ramen för svaret på den första frågan fäst uppmärksamhet på dilemmat med gränserna för konsumentskydd. Det ska göras en avvägning mellan konsumentskyddet och de därmed kolliderande principerna om rättssäkerhet, stabilitet i avtalen och *pacta sunt servanda*. För det fall EU-domstolen skulle komma fram till att inte varje konsument åtnjuter skydd, utan endast den konsument som kan anses vara en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument, har den hänskjutande domstolen angett att den anser att det vid besvarandet av den andra frågan ska fastställas att varken en konsument som inte har läst ett sådant avtal om hypotekslån indexerat mot en utländsk valuta som det nu aktuella före avtalets undertecknande, eller en konsument som visserligen har läst avtalet men som inte har förstått det och som inte har vidtagit några åtgärder för att förstå det, kan anses som en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument. Följaktligen ska frågan besvaras så, att konsumentskydd inte ska ges den konsument som har undertecknat ett sådant avtal som det nu aktuella utan att läsa det, och att det inte kan prövas om villkoren i ett sådant avtal är oskäligen.